

ОБ'ЄКТ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА КРЕДИТНИМ ДОГОВОРОМ

Дектярьов Віктор Вікторович,

аспірант

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

Статтю присвячено визначенню специфіки об'єктів забезпечувальних довірчих правовідносин за чинним законодавством України. Зокрема, зроблено висновок про те, що в силу актуальних тенденцій до розширення об'єктів права власності за рахунок включення до їх спектру не лише речей як речово-просторових субстанцій, а й нематеріальних об'єктів у вигляді майнових прав та бездокументарних цінних паперів, які, своєю чергою, охоплюються категорією «майно», є достатні підстави для включення до об'єктів довірчих забезпечувальних правовідносин не лише рухомих та нерухомих речей, а й цінних паперів і майнових прав, що належать довірчому засновнику на праві власності, за умови, що вони можуть бути відчужені і на них може бути звернене стягнення. На користь цього висновку свідчить і те, що як майнові права, так і цінні папери наділені майновою цінністю та міноюю вартістю, які обумовлюють їх оборотоздатність та можливість переходу права власності на них від довірчого засновника до довірчого власника. Висловлено застереження, що важливою передумовою для можливості майнових прав бути об'єктом забезпечувальної довірчої власності є те, що ним можуть бути лише ті майнові права, реалізація яких матиме своїм наслідком перетворення їх на матеріалізовані блага, наприклад, грошові кошти чи річ у її традиційному розумінні. Обґрунтовано необхідність внесення відповідних змін до ЦК України в частині деталізації об'єкта довірчої власності за аналогією з предметом застави, що сприятиме чіткому розумінню об'єкта довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором і запобігання необґрунтованому його звуженню, у тому числі, з боку органів державної влади. Виокремлено особливості правового режиму об'єктів забезпечувальних довірчих правовідносин. Доведено, що основними характеристиками об'єкта довірчої власності є висока ліквідність, неспоживність та індивідуальна визначеність.

Ключові слова: довірча власність, забезпечення виконання зобов'язань, кредитний договір, речі, нерухомі речі, рухомі речі, майно, майнові права, речові права, об'єкт цивільних прав, об'єкт цивільних правовідносин, довірчий власник, довірчий засновник.

Dektyariov Viktor. An object of fiduciary property as a way to secure fulfillment of obligations under a credit contract

The article is aimed at determining the legal nature of the object of security fiduciary legal relations under current Ukrainian legislation. In particular, the author comes to the conclusion that due to the current trends towards the expansion of the objects of property rights by including not only things as material and spatial substances, but also intangible objects in the form of property rights and uncertificated securities, which, in turn, are covered by the category of «property», there are sufficient grounds to include to the object of security fiduciary legal relations not only movable and immovable things, but also securities and property rights owned by the fiduciary settlor on the right of ownership, provided that they can be alienated and enforced. This conclusion is also supported by the fact that both property rights and securities are endowed with material value and exchange price, which determine their negotiability and the possibility of transferring ownership of them from the fiduciary settlor to the fiduciary owner. At the same time, the author makes a reservation that an important prerequisite for property rights to be the object of security fiduciary property is that it can only be those property rights whose exercise will result in their transformation into tangible goods, for example, money or a thing in its traditional sense. With

this in mind, the author substantiates the need for appropriate amendments to the Civil Code of Ukraine in terms of detailing the object of fiduciary property by analogy with the subject of pledge, which will facilitate a clear understanding of the object of fiduciary property as a way to ensure fulfillment of obligations under a credit contract and prevent its unjustified narrowing, including by public authorities. The author highlights the peculiarities of the legal regime of objects of security fiduciary legal relations. It is proven that the main characteristics of the fiduciary property object are high liquidity, non-consumability and individual certainty.

Key words: *fiduciary ownership, security for performance of obligations, credit contract, things, immovable things, movable things, property, property rights, property rights in rem, object of civil rights, object of civil legal relations, fiduciary owner, fiduciary settlor.*

Визначенню специфіки об'єкта забезпечувальних довірчих правовідносин присвячено ст. 597-2 ЦК України, згідно з ч. 1 якої об'єктом довірчої власності може бути майно, яке може бути відчужено і на яке може бути звернено стягнення. При цьому ч. 2 цієї статті встановлює деякі обмеження щодо можливості того чи іншого майна бути об'єктом довірчої власності: «Якщо законом не встановлено інше, об'єктом довірчої власності не можуть бути корпоративні права. Об'єктом довірчої власності не можуть бути подільні об'єкти незавершеного будівництва» [1]. Таким чином, із зазначених законодавчих положень вбачається, що об'єктом забезпечувальних довірчих правовідносин може бути будь-яке майно за умови, якщо: 1) воно може бути відчужене; 2) на нього може бути звернуто стягнення. Винятками у цьому контексті станом на сьогодні є корпоративні права та подільні об'єкти незавершеного будівництва.

Для встановлення специфіки окремих різновидів майна як об'єктів забезпечувальних довірчих правовідносин слід визначити, які саме об'єкти цивільних прав охоплюються досліджуваною категорією. У цьому контексті інтерес викликає норма ч. 1 ст. 190 ЦК України, згідно з якою майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. На сьогодні це фактично єдина норма, яка відображає специфіку майна як об'єкта цивільних прав та надає бачення його структури (річ, сукупність речей, майнові права та обов'язки), водночас, із чим законодавець пов'язує кваліфікацію майна як особливого об'єкта цивільних прав, незрозуміло. Відзначимо, що впродовж доволі тривалого часу ЦК України містив ще одну норму, яка опосередковано тлумачила категорію майна шляхом закріплення

невичерпного переліку об'єктів, акумульованих категорією майна. Йдеться про ст. 177 ЦК України, за якою об'єктами цивільних прав визнавалися речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Тобто, як зазначає Ф. Ю. Ріш, встановлюючи логічний ряд об'єктів цивільних прав, законодавець дедуктивним методом підводив до розуміння змістового наповнення понять «майно з речей» та «інше майно (майнові права)». Щодо категорії майна у розумінні ст. 190 ЦК України, то тут, на думку дослідника, йдеться про майно як «юридичну сукупність/єдність» – *universitas iuris*. Об'єкт характеризується наявною множинністю структурних «об'єктів-елементів». Єдине, що зв'язує усю множинність прав та обов'язків, не дивлячись на зміну їх складу, є правовий суб'єкт. Один суб'єкт – одне майно [2, с. 163–164].

Сьогодні ж ситуація із тлумаченням категорії майна у вітчизняному законодавстві дещо змінилась, що насамперед обумовлено прийняттям у серпні 2023 року Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав» [3], яким норма ч. 1 ст. 177 ЦК України викладена у наступній редакції: «Об'єктами цивільних прав є речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага» [1]. Внаслідок цієї законодавчої зміни: 1) категорія «майно» виведена із загального переліку об'єктів цивільних прав, що наводиться у ст. 177 ЦК України та розглядається законодавцем лише як «особливий об'єкт цивільних прав» у розумінні

ст. 190 ЦК України; 2) відбулась чітка диференція категорії речей як предметів матеріального світу від таких об'єктів цивільних прав, як гроші та цінні папери, що уможлиблює сприйняття останніх як самостійних об'єктів цивільних прав, які не охоплюються категорією «речі». Зазначене в цілому можна вважати віддзеркаленням відповідних доктринальних позицій щодо умовного сприйняття грошей та цінних паперів як речей у традиційному розумінні в силу специфіки їх правових режимів.

У цьому контексті можна навести позицію Н. І. Іванів, за якою «гроші не є речами у класичному розумінні, тому правовий режим речей може поширюватися на гроші лише з певними застереженнями. Очевидно, що законодавець свідомо відокремлює їх від категорії «річ», наголошуючи тим самим, що віднесення грошей до речей можливе лише в певних межах, з урахуванням особливого статусу грошей як об'єктів цивільних прав» [4, с. 65]. Щодо цінних паперів В. В. Посполітак зазначає, що «за правовою природою цінні папери прийнято зараховувати до речей. Хоча це – свідомо фікція, оскільки в цінному папері цінним є не папір, а посвідчене ним право. Цінні папери – це двоєдине утворення «документ-право» [5, с. 68]. Вочевидь, усвідомлюючи суттєві відмінності у правовій природі речей, грошей та цінних паперів (особливо, бездокументарних), вітчизняний законодавець вирішив трансформувати нормативний підхід, поклавши в його основу чітку концептуальну диференціацію цих об'єктів цивільних правовідносин.

Таким чином, виходячи із зазначеного, враховуючи викладене у ст. 190 ЦК України розуміння категорії майна, яким є речі, сукупність речей, майнові права та обов'язки, а також зміни, внесені до ч. 1 ст. 177 ЦК України, згідно з якими гроші та цінні папери як об'єкти цивільних прав відокремлюються від речей, можна зробити висновок про те, що об'єктом довірчої власності можуть бути: 1) речі як предмети матеріального світу; 2) сукупність речей; 3) майнові права за винятком корпоративних прав. Водночас, незважаючи на те, що цінні папери згідно з ч. 1 ст. 177 ЦК України не належать до категорії речей та

вважаються самостійним об'єктом цивільних прав, їх теж слід віднести до можливих об'єктів забезпечувальних довірчих правовідносин, оскільки, по-перше, вони є правовою основою майнових прав, які, своєю чергою, охоплюються категорією «майно», а по-друге, вони визнаються самостійними об'єктами права власності, що підтверджується непоодинокими положеннями Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». У цьому контексті слушною є теза В. Л. Яроцького, який зазначає, що законодавче встановлення можливості набуття права власності на цінний папір (випущений як у документарній, так і в бездокументарній формі) як правовий титул, що встановлює і підтверджує надалі відповідне майнове право, є прикладом використання правових фікцій у правовому регулюванні емісійно-посвідчувальних відносин. Засноване на фікції законодавче поширення на документ (як правовий титул) права власності дає змогу використовувати при регламентації досліджуваних відносин деякі положення речового і зобов'язального права, характерні для впорядкування соціально-правових зв'язків, що виникають у сфері обороту речей [6, с. 139]. Крім того, цілком очевидно, що усунення законодавчої заборони на передання у забезпечувальну довірчу власність цінних паперів є нічим іншим, як реалізацією наміру законодавця розширити спектр можливих об'єктів довірчої власності як способу забезпечення виконання кредитних зобов'язань за рахунок включення до них цінних паперів.

Відзначимо, що саме таку позицію відстоює І. Й. Пучковська, на переконання якої об'єктом довірчої власності може будь-яке майно (рухомі та нерухомі речі, цінні папери, майнові права (за винятком корпоративних)). Закон встановлює вимоги до об'єкта довірчої власності: це майно може бути відчужено згідно із законодавством України; на нього може бути звернено стягнення [7, с. 77]. Своєю чергою, О. В. Ільків суттєво обмежує коло об'єктів забезпечувального довірчого правовідношення, стверджуючи, що в його основі лежить матеріалізований об'єкт у вигляді майна. Передаючи майно в довірчу власність власник ставить перед титульним власником певну мету. Насамперед

йдеться про збереження майна з належною турботливістю [8, с. 218].

На жаль, на сьогодні судова практика у справах, пов'язаних зі встановленням забезпечувальної довірчої власності лише формується, проте можемо проаналізувати деякі рішення органів виконавчої влади, які відображають їх розуміння об'єкта довірчої власності. Йдеться, зокрема, про нещодавній наказ Міністерства юстиції України № 164/5 від 18.01.2024 про задоволення скарг на рішення про державну реєстрацію довірчої власності, якими відповідні рішення були анульовані з підстав прийняття їх державними реєстраторами з порушенням вимог Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Змістом однієї із потенційно можливих скарг буде те, що скаргники, були власниками земельних ділянок, що перебувають в оренді у ТОВ «Агріколь-Самара». Державний реєстратор зареєструвала право довірчої власності на право оренди земельних ділянок за ТОВ «Фінансова компанія «Капітал-Дніпро» на підставі договору про встановлення довірчої власності. Своєю чергою, приватний нотаріус зареєструвала перехід права оренди на земельні ділянки від ТОВ «Агріколь-Самара» до ТОВ «Актив-РЗ» на підставі договору купівлі-продажу права оренди на земельні ділянки від 01.11.2023, укладеного між ТОВ «Фінансова компанія «Капітал-Дніпро» та ТОВ «Актив-РЗ». На думку скаргників, оскаржувані рішення були прийняті з порушенням вимог законодавства та підлягають анулюванню, оскільки об'єктом довірчої власності може бути лише майно, а не речові права на нього. У висновку Центральної колегії Міністерства юстиції України з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції за результатами розгляду скарги, керуючись ст. ст. 316, 597-1, 591-2 ЦК України, ст. 89-1 Земельного кодексу України (далі- ЗК України), встановлено, що «правом передачі майна у довірчу власність наділений лише власник майна, а об'єктом довірчої власності може бути майно (речі), а не речові права, похідні від права власності, яким є право оренди. З огляду на

зазначене вище, укласти договір довірчої власності може лише власник земельної ділянки, якому належить повний обсяг дієздатності щодо володіння, користування та розпорядження цією земельною ділянкою» [9]. Отже, на думку Міністерства юстиції України, об'єкт забезпечувальної довірчої власності обмежується лише рухомими та нерухомим речами без можливості включення до нього майнових прав, у тому числі речових прав на чуже майно. Вочевидь, таку ж позицію займає й вітчизняний законодавець, що вбачається з аналізу ч. 5-6 ст. 597-3 ЦК України, за якими довірча власність на нерухоме майно, неподільний об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості виникає з моменту її реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Довірча власність на рухоме майно виникає з моменту укладення договору про встановлення довірчої власності, якщо таким договором не встановлено інше. З урахуванням того, що майнові права не можуть бути віднесені ні до рухомих, ні до нерухомих речей, вбачається, що питання про момент виникнення права довірчої власності на майнові права залишається поза увагою законодавця.

Такий обмежений законодавчий підхід до спектру об'єктів права довірчої власності пов'язаний із переходом права власності від довірчого засновника до довірчого власника і частково обґрунтовується тим, що ч. 1 ст. 316 ЦК України відносить до об'єктів права власності винятково речі, наділені матеріально-просторовою формою. З іншого боку, як зазначає С. І. Шимон, поширення режиму права власності на ідеальні об'єкти (майнові права) можливе в сенсі правової фікції, яка має прагматичне призначення. Конструкція права власності в даному випадку є єдино можливою, оскільки саме вона забезпечує найповніші права на відповідні об'єкти (майнові права). У той же час, видається логічним підхід, за якого режим права власності може бути поширено не на будь-які майнові права, а саме на такі, що надають можливість набути у власність конкретні предмети матеріального світу (речі або гроші), за рахунок яких можливо безпосередньо задовольняти відповідні інтереси особи [10, с. 194].

Натомість аналіз цивільного законодавства європейських країн, зокрема, Франції, Румунії, Молдови, свідчить про підтримку цими країнами розширеного підходу до визначення об'єкта довірчих забезпечувальних правовідносин. Так, наприклад, ст. 2372-1 ЦК Франції передбачає можливість передання за фідучіарним договором з метою забезпечення виконання зобов'язань права власності на рухоме майно або майнове право, в той час, як ст. 2488-1 уможлиблює встановлення забезпечувальної довірчої власності й щодо нерухомого майна [11]. Ч. 2 ст. 2062 ЦК Молдови визначає, що трастова майнова маса може включати право власності та інші речові права на гроші та інше майно, права вимоги будь-якого роду, забезпечення або інші майнові права чи комплекс таких прав, теперішніх або майбутніх (трастові права) [12]. Натомість ст. 773 ЦК Румунії об'єктом довірчої власності визначає речові права, боргові права, гарантії чи інші майнові права або набір таких прав [13].

Отже, на підставі зазначеного цілком очевидним є висновок про те, що в силу актуальних тенденцій до розширення об'єктів права власності за рахунок включення до їх спектру не лише речей як речово-просторових субстанцій, а й нематеріальних об'єктів у вигляді майнових прав та бездокументарних цінних паперів, які, своєю чергою, охоплюються категорією «майно», є достатні підстави для включення до об'єктів довірчих забезпечувальних правовідносин не лише рухомих та нерухомих речей, а й цінних паперів і майнових прав, що належать довірчому засновнику на праві власності, за умови, що вони можуть бути відчужені і на них може бути звернене стягнення. На користь цього висновку свідчить і те, що як майнові права, так і цінні папери наділені майновою цінністю та міноюю вартістю, які обумовлюють їх оборотоздатність та можливість переходу права власності на них від довірчого засновника до довірчого власника. Водночас важливою передумовою для можливості майнових прав бути об'єктом забезпечувальної довірчої власності є те, що ним можуть бути лише ті майнові права, реалізація яких матиме своїм наслідком перетворення їх на

матеріалізовані блага, наприклад, грошові кошти чи річ у її традиційному розумінні. У протилежному випадку задоволення вимог довірчого власника – кредитодавця за основним порушеним зобов'язанням за рахунок реалізації об'єкта довірчої власності, у чому власне й полягає основна мета довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань, не вбачається можливим. Крім того, не можуть бути об'єктами довірчої власності речові права на чуже майно, заборона відчуження яких прямо передбачена законом, наприклад, сервітут (ч. 4 ст. 403 ЦК України), а також право вимоги, що має особистий характер.

У цьому контексті особливої актуальності набуває передбачена параграфом 8 Глави 49 ЦК України можливість передання у забезпечувальну довірчу власність об'єкта нерухомості, який не існує на момент укладення договору про встановлення довірчої власності та буде споруджений у майбутньому йдеться, зокрема, про майбутні об'єкти нерухомості та неподільні об'єкти незавершеного будівництва. Зауважимо, що впорядкування відносин щодо передання таких об'єктів у забезпечувальну довірчу власність здійснюється не лише ЦК України, а й Законом України «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому».

В силу положення ч. 3 ст. 331 ЦК України, за якою до завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна), говорити про поширення на такі об'єкти правового режиму нерухомих речей доволі складно. Проте з метою забезпечення захисту речових прав на них та створення правових передумов для їх безперешкодного обігу законодавством запроваджено вимоги щодо здійснення особами, які володіють такими об'єктами, державної реєстрації речових прав на них. Так, згідно ч. 1 ст. 2 Закону України «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому» неподільний об'єкт незавершеного будівництва може перебувати у цивільному обороті лише за умови державної реєстрації

права власності або спеціального майнового права, або обтяження на користь особи, яка сплатила частково ціну такого об'єкта, у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно [14]. Натомість ч. 5 ст. 2 цього закону пов'язує оборотоздатність майбутнього об'єкта нерухомості з державною реєстрацією спеціального майнового права або обтяження на користь особи, яка сплатила частково ціну такого об'єкта, у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Із зазначеного вбачається, що законодавець допускає можливість передання в забезпечувальну довірчу власність не лише матеріалізованих речей, а й об'єктів цивільних прав, які виникнуть в майбутньому. У цьому випадку, особливо в контексті передання в довірчу власність майбутнього об'єкта нерухомості, щодо якого може виникнути лише спеціальне майнове право, більш доречно говорити про встановлення довірчої власності не щодо самих об'єктів, а щодо майнових прав на них. Зазначене підтверджується тим, що носій спеціального майнового права на майбутній об'єкт нерухомості іменується законодавцем його власником (п. 1 ст. 1 Закону). Отже, в силу приписів ст. 597-1 ЦК України, що визначають правові наслідки встановлення довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань, наслідком передання в довірчу власність майбутнього об'єкта нерухомості буде припинення права власності довірчого засновника на спеціальне майнове право на такий об'єкт і виникнення права довірчої власності на спеціальне майнове право у довірчого власника. Це, своєю чергою, вкотре підтверджує необхідність включення до об'єктів забезпечувальної довірчої власності не лише речей як предметів матеріального світу, а й майнових прав, а також обґрунтовує потребу у внесенні відповідних змін до ЦК України в частині деталізації об'єкта довірчої власності за аналогією з предметом застави. Такий підхід, на наш погляд, сприятиме чіткому розумінню об'єкта довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором і запобіганню необґрунтованому його звуженню, у тому числі, з боку органів державної влади.

Насамкінець зауважимо про важливу особливість об'єкта довірчої власності, яка полягає у тому, що передане в забезпечувальну довірчу власність майно становить автономну майнову масу, відокремлену від особистого майна довірчого засновника та довірчого власника. Зазначена особливість впливає з положення ч. 3 ст. 62 Кодексу України з процедур банкрутства, за якою об'єкт довірчої власності не може бути включено до ліквідаційної маси довірчого власника або довірчого засновника. При цьому згідно з ч. 5 ст. 41 Кодексу дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється як на процедуру обов'язкового звернення стягнення на об'єкт довірчої власності, так і на будь-які дії довірчого власника щодо такого об'єкта [15]. Зауважимо, що відокремленість довірчого майна є універсальною його ознакою та знаходить своє нормативне закріплення практично в усіх іноземних правопорядках, які передбачають можливість виникнення довірчої власності. Як зазначають зарубіжні дослідники, після успішного встановлення фідучіарних відносин відповідно до норм законодавства фідучіарне майно відокремлюється від будь-яких інших власних джерел, щоб бути повністю незалежною власністю для цілей самої фідучії, що призводить до втрати права власності на фідучіарне майно для засновника, правомочностей володіння і розпорядження для довірчого власника, а також права вимоги щодо доходів від довірчої власності для бенефіціара. Якщо засновник або довірчий власник стикається з проблемою поділу, банкрутства або конфіскації майна, довірча власність не буде віднесена до ліквідаційної майнової маси, що може гарантувати, що бенефіціар не втратить право на довірчу власність через банкрутство або борги з боку засновника або довірчого власника [16, с. 2].

Отже, на підставі вищенаведеного, з урахуванням положень вітчизняного цивільного законодавства, можемо виокремити наступні особливості правового режиму об'єктів забезпечувальних довірчих прав: 1) ним може бути майно, зокрема, рухомі та нерухомі речі, цінні папери, а також майнові права, реалізація яких матиме своїм наслідком перетворення їх на матеріалізовані блага; 2) його вар-

тісна оцінка повинна бути еквівалентною або вищою за суму невиконаних позичальником грошових зобов'язань за кредитним договором; 3) майно, що складає об'єкт забезпечувальної довірчої власності, складає автономну майнову масу та є відокремленим від особистої власності довірчого

засновника і довірчого власника; 4) майно, що передається в довірчу власність, повинно належати довірчому засновнику на праві власності; 5) основними характеристиками об'єкта довірчої власності є висока ліквідність, неспоживність та індивідуальна визначеність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Ріш Ф. Ю. Дослідження поняття «майно» (доктринальне тлумачення статті 190 ЦК України). *Держава і право*. 2017. № 78. С. 158–176.
3. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав: Закон України № 3320-IX від 10.08.2023 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 90. Ст. 344.
4. Іванів Н. І. Гроші як об'єкт цивільних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 17. Т. 2. С. 63–66.
5. Посполітак В. В. Цінні папери як об'єкти права притримання. *Наукові записки НАУКМА*. 2009. Т. 90 : *Юридичні науки*. С. 68–71.
6. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): Монографія. Харків: Право, 2006. 544 с.
7. Цивільне право (частина особлива). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2022. 640 с.
8. Ільків О. В. Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2021. 448 с.
9. Наказ Міністерства юстиції України № 164/5 від 18.01.2024. URL: https://minjust.gov.ua/files/general/2024/01/18/20240118194650-60.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR34G2QSyYz4frUtPorDZrOkfbih-795z8mIH903gC5gTak57Q5KGx6P02k_aem_AWzAFy_Xlad23cYDny3Qk8sb5I5be_AfPaUEoX4Yxo507_L3YbJuwKLPF4VgbOypj83L901aW9MzDG-dcVGRdR8b (дата звернення: 22.05.2024).
10. Шимон С. І. Майнові права в контексті сучасних концепцій права власності в цивілістиці. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 192–195.
11. Code civil. Version en vigueur au 17 Avril 2024. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/ (дата звернення: 17.04.2024).
12. Codul Civil Al Republicii Moldova. Publicat : 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125043&lang=ro (дата звернення 02.04.2024).
13. Codul civil. A intrat vigoare la data de 1 octombrie 2011. In temeiul art. 220 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea in aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011. URL: <https://www.codulcivil.ro/> (дата звернення: 17.04.2024).
14. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України № 2518-IX від 15.08.2022 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 23-24. Ст. 90.
15. Кодекс України з процедур банкрутства № 2597-VIII від 18.10.2018. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
16. Jiao W., Yang J. The Critical Discussion of Fiduciary Duties in Financial Transactions. *Frontiers in Business, Economics and Management*, 2022. 3(3), 1–4.